

БЛАГОЈЕ ЧУПАРЕВИЋ

(1907 – 1992)

Шестога маја ове године умро је у Ваљеву Благоје Чупаревић, професор српског језика у Ваљевској гимназији и Техничкој школи, руководилац Архивског центра и вишегодишњи сарадник САНУ. У послератном периоду (1945 – 1952) веома заслужан за оснивање првих установа културе у Ваљеву (Архива, Музеја, Библиотеке, Градског позоришта).

У Призрену, где је рођен, у угледној породици, предавао је књижевност у тамошњој Богословији, а затим је према распореду Министарства Краљевине Југославије службовао у неколико градова Србије и Црне Горе. Окупацију је провео у заробљеничким логорима у Италији. После завршеног рата одмах се враћа у земљу а Министарство просвете Србије распоређује га у Ваљево на професорску дужност.

Доласком у овај град, многострана делатност овог надареног, темпераментног и критичког ума дошла је до пуног изражаја на разним пољима културног и просветног живота. Пасионирано се бави проучавањем српског језика и српске народне поезије. Српску књижевност врло успешно је уводио у средњошколску наставу. Као архивист радио је на сређивању архивских фондова прошлог века. Након завршеног курса за стручно усавршавање архивских радника у Београду, који је организовало Министарство просвете, могао је са урођеном лакоћом да проникне у најскровитије тајне разноликих редакција црквенословенског писма.

Као и многи други просветни радници, Благоје Чупаревић, професор Гимназије у Ваљеву, радио је после рата у школи и ван ње. Поред професорских дужности, за руководиоца Архивског центра у Ваљеву постављен је решењем Министарства просвете 1948. године. Прва и најважније брига била му је да сачува од пропасти заостале архиве установа и удружења као и музејске објекте и књиге за градску библиотеку и читаоницу. Главну пажњу посветио је организовању установа културе (Архива, Библиотеке, Музеја, Позоришта). Из сачуване преписке са Министарством просвете, ГНО у Ваљеву, Државним архивом у Београду и многим другим види се, поред осталог, колико се енергично залагао за организовање и смештај тих установа.

Заштиту историјских докумената из XIX и XX века, посебно драгоцене архивске грађе Ваљевског Магистрата и Првостепеног суда, Чупаревић је схватао као свету дужност према народу и домовини. Из преписке Архивског центра сазнајемо какву су тешку судбину и оштећења доживела документа ових фондова у оба светска рата, све док није извршен њихов попис и док није обезбеђен најнужнији смештај.

У послеретној стварности, када је у првом плану била материјална обнова и изградња, било је предлога да се "стара архива" у оскудици сировина преда фабрици хартије у Чачку на прераду. Многе општине у Србији то су, на жалост, одмах учиниле. Међутим, та пракса у Ваљеву није спроведена захваљујући интервенцији Архивског центра и њеног руководиоца. Значајни архивски фондови прошлог столећа задржани су у последњем моменту, већ спремљени за транспорт у фабрику хартије. Тако је Архив у Ваљеву, у односу на остале архиве у Србији, постао најбогатији расадник за проучавање националне историје прошлог века.

Његов фантастичан рад на заштити културних добара није остао незапажен. У то време мало је било људи таквог кова, знања и воље. Крајем 1949. године стигло је писмо од Републичког завода за заштиту и научно проучавање споменика културе: "пошто смо обавештени да се интересујете прикупљањем података о споменицима културе, обраћамо вам се с молбом да се примите дужности повереника Завода за срез ваљевски. Верујемо да ћете се примити овог посла који ће нама бити од несумњиве помоћи, обзиром да на вашој територији до сада никако нисмо имали повереника..." Одмах се дао на посао. Раније започете послове проширио је новим. У свим срезovima бившег округа ваљевског: Убу, Љигу, Обреновцу, Мионици и Осечини, организује мрежу повереника и групе сарадника за историју, археологију, етнографију. Са још већим интензитетом наставља рад на прикупљању старина за Музеј и Архив, књига за Библиотеку. У свим среским местима држи предавања о значају културних добара указујући на последице немарног односа према споменицима културе. Уз највеће напоре, до половине 1951. године, успео је да оствари своју замисао о концентрисању установа културе у истом реону на блиском растојању (архива, музеја, библиотека, позоришта).

Изузетне меморије, Чупаревић је као одличан зналац Ваљева забележио и документовао своја сећања о једном броју савременика из културног живота овог града. Посебну љубав показивао је према књизи коју је до краја живота помно набављао и неговао. Његово популарно предавање "Књига и обнова" штампао је после рата (1946) Окружни одбор за народно просвећивање.

И обимна заоставштина професора Чупаревића документовано сведочи колико је овај немирни, истинољубиви и поносни ум дао нашој науци, просвети и култури.

Своја сећања написана крајем 1972. године Чупаревић завршава речима: "Задовољан што сам успео да урадим оно што ми је била дужност, јер сам поред свог редовног посла у школи, преузео нови задатак, да прикупљам лексикографски материјал за Српску академију наука и радио на терену сваке године (Средска, Драгаш, Призрен, Ораховац, Лебане). Сем тога прикупљао сам грађу за историју и етнографију свог родног краја – што и данас као пензионисани професор чиним".

За културно-просветни рад добио је награду од Градског одбора у Ваљеву. Извршно веће НРС доделило му је звање педагошког саветника.

Милорад Митрашиновић